Dossier
Sobiranisme i centralisme mediàtic

POLS OPOSATS EN TEMPS CONVULSOS

Conflicte mediàtic del catalanisme polític i el republicanisme enfront el centralisme durant la Segona República

Els convulsos anys trenta a Espanya viuen la confrontació de dos mons diferents, de dues visions polítiques ben diferenciades com eren la madrilenya i la catalana. Un conflicte que es va donar, també, als diaris d'ambdós llocs, com un mirall d'una problemàtica que es va encendre i es va tensar i que acabaria, de manera abrupta i violenta, amb l'aixecament militar que va acabar amb la República.

TEXT JOSEP M. FIGUERES

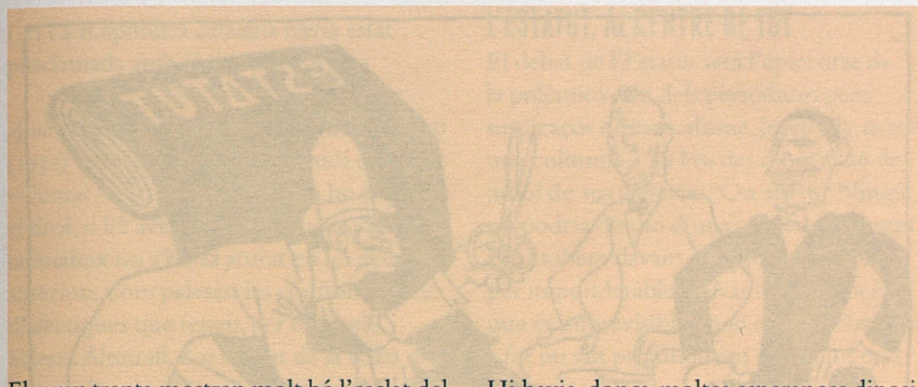

Els anys trenta mostren molt bé l'esclat del periodisme professional, amb la derogació de la Llei de Jurisdiccions vigent des del 1906, l'eliminació de la censura de la dictadura de Primo de Rivera i dels controls administratius diversos. S'obre, doncs, una etapa de llibertat amb l'obertura de nous diaris polítics (*La Humanitat, L'Opinió, Última Hora*...) i setmanaris combatius com *La Rambla de Catalunya* que, el 1936, passa a ser el diari *La Rambla*. Altres diaris es van modernitzar (*La Veu de Catalunya*) o es van catalanitzar (*Hoja del Lunes*).

També, diaris d'empresa, encapçalats per *La Vanguardia* i *El Diluvio*, a més de títols tan emblemàtics com *El Día Gráfico*, *Las Notícias* i *El Correo Catalán*, al costat de diaris ideològics com *Solidaridad Obrera*, es van adaptar als canvis tecnològics i a la nova etapa de llibertat.

En aquest sentit, hi destaquen també els diaris satírics clàssics com *La Campana de Gràcia*, *L'Esquella de la Torratxa* o *Papitu*, que s'enriqueixen amb innovacions com *El Be Negre*. A més, la premsa de Barcelona arribava a les comarques amb naturalitat i a totes les seves capitals hi havia un sistema periodístic de gran riquesa ideològica. Per aquesta extraordinària riquesa en l'oferta, s'ha arribat a definir aquest període com l'època d'or del periodisme català.

L'existència d'un enorme teixit és fonamental per entendre la intensitat dels canvis d'aquest període històric que va viure un dinamisme social i polític i una intensitat davant les reclamacions al nou Estat que es configurava amb importants reptes.

Hi havia, doncs, moltes esperances dipositades en la República. No es contemplava tan sols com un sistema de govern democràtic, sinó també com la porta oberta a la resolució de diferents conflictes discriminatoris atàvics com el vot de la dona, la representació i drets socials, la millora de les condicions de vida, la implementació de les llibertats nacionals catalanes...

En aquest nou context, Catalunya va esdevenir la punta de llança d'una formulació única a Europa: forces anarcosindicalistes de gran impacte i alta implantació, estructuració de dos grans corrents marxistes, l'ortodòxia fidel a Moscou del poderós PSUC durant la guerra civil i el radical POUM, mal batejat com a trotskista. La dreta convencional, la Lliga, es va veure afeblida fins al punt que va haver de pactar fins i tot, puntualment, amb la CEDA i que va significar el moment de mínima influència per les seves febleses, especialment socials.

La premsa de Madrid només es venia a subscriptors i, esporàdicament, als quioscs de la Rambla amb la premsa estrangera

PREMSA HOSTIL

El periodisme va ser l'escenari de tots els conflictes que van encarnar la transformació republicana. Plomes esmolades com Josep Pla o Manuel Brunet a *La Veu* o Rovira i Virgili o Josep M. Francès a *La Humanitat*, s'acompanyaven d'uns dibuixants afinats com Valentí Castanys a *La Veu* i *El Be Negre* o Feliu Elias Apa i molts altres a la premsa esquerrana com *La Publicitat*. Van ser molts els redactors, dibuixants o fotògrafs que van acostar la realitat als ciutadans que no només llegien el "seu" diari, sinó que també els agradava veure els punts de vista dels altres. Efectivament, el consum de premsa era altíssim i es podia veure, a manca de biblioteques públiques, en una munió d'establiments comercials i socials diversos, des de les perruqueries als casinos, als bars i a les entitats.

La premsa de Madrid, majoritària amb vocació empresarial i de tints molt conservadors, tot i els matisos del republicanisme militant que va encarnar el nou *Ahora*, va arribar a Barcelona puntualment tan sols a centres d'influència política com les oficines estatals, però només és venia a subscriptors i, de manera esporàdica, als quioscs de la rambla barcelonina al costat de la premsa estrangera, especialment la francesa.

En canvi, les redaccions dels diaris sí que rebien la premsa més significativa com *El Imparcial*, *ABC*, etc., atès que les dues grans ciutats de l'Estat tenien una gran varietat de rotatius, al voltant d'una vintena cadascuna. Amb l'excepció d'algun articulista, com Luis Bello, o d'alguna tribuna ponderada, com l'*Heraldo de Madrid*, la pràctica totalitat va mantenir un posicionament clarament hostil a la realitat nacional catalana, com ja havia passat en dècades anteriors.

Dos cares d'una mateixa moneda. *El Imparcial* carregant contra l'Estatut i *El Be Negre* ironitzant sobre aquesta actitud hostil.

EL IMPARCIAL

LA PUJANTE REACCION PATRIOTICA CONTRA EL ESTATUTO

¡NO SERA!

LA UNIDAD ESPAÑOLA ES INTANGIBLE

EL BE NEGRE

SETMANARI SATÍRIC

"El Be" també s'ha tornat "IMPARCIAL"

"Enviadnos iniciativas, proposiciones, alhajas, dinero... todo, contra el Estatuto!!"

CHARRAN

El clamor municipal i Nacional: L'alcalde de Mòsoles declara la guerra a l'Estatut

El Vampir de Terrassa era separatista

Guerra a l'Estatut!

Una traició

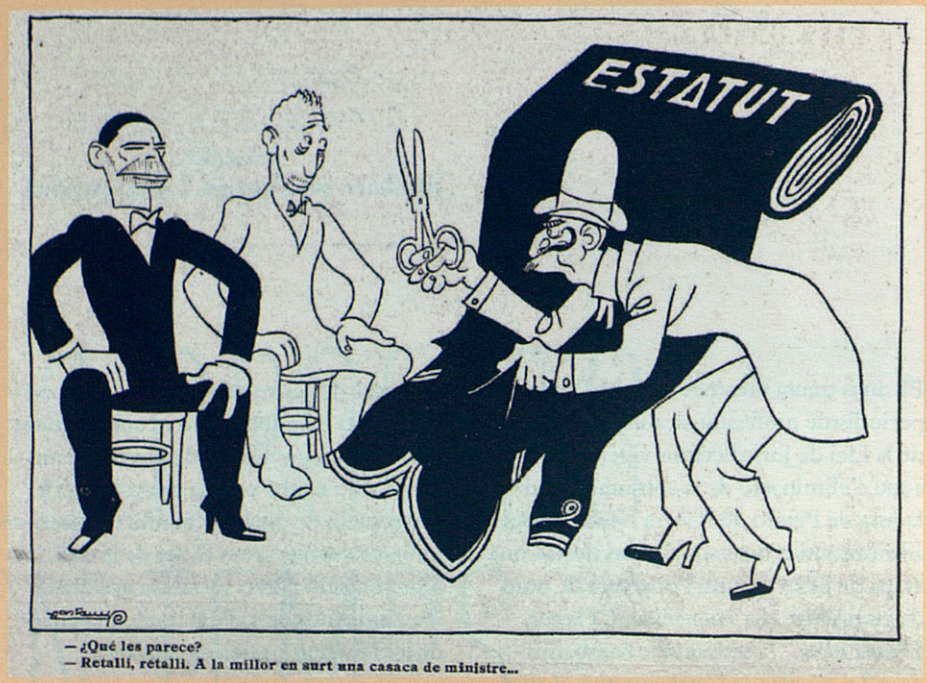

—¿Qué les parece?
—Retalli, retalli. A la millor en surt una casaca de ministre...

Il·lustració d'*El Be Negre* del 12 de juliol de 1932 on bromejava sobre les retallades que patia el projecte d'Estatut català.

CONFRONTACIÓ POLÍTICA

La República neix amb extremada força a Barcelona. Macià parla de tu a tu—el que ara es coneix com bilateralitat–, amb el nou poder de l'Estat. Sorgeix, així, una Generalitat de facto molt abans de tota la normativa jurídica ex novo. De fet, els documents emesos de Macià es recolzen –com les cartes amb ordres taxatives als batlles, etc.– en una nova legalitat només catalana. Això assolirà una extraordinària significació i simbolisme perquè, de fet, durant uns dies representa una Catalunya independent fins que va renunciar a la sobirania per compartir-la amb tot l'Estat.

En aquest escenari, s'aspira a la autonomia integral, o sigui, a una situació que serà punt de sortida per als catalans vers una autonomia que s'anhelava des de final del XIX en un in crescendo que culminarà l'hivern del 1918-19 i que haurà de ser tallada manu militari el 1923. Per l'aparell d'estat espanyol el nou ordre ha de significar un punt i final. Resta evident que, sense una posició de clara i lleial col·laboració, el camí de la confrontació, de la lluita, és l'únic possible. Malauradament, les forces polítiques i ideològiques –periodístiques– ho consideren un punt final, un punt d'arribada i d'aquí els malentesos constants fins al xoc de l'octubre del 1934.

EL DEBAT DE L'ESTATUT VA SER L'EPICENTRE D'UNA POLÈMICA MEDIÀTICA AMB DUES CONCEPCIONS POLÍTIQUES OPOSADES

Lluís Aymamí i Baudina, periodista agut, mostrava amb nitidesa l'inici de tot això: «El resultat de les eleccions (de febrer de 1931), reflectí l'estat de passió d'un poble que només volia sentir parlar de revolució. (...) La ciutat era una bogeria, una bogeria plena de civisme. La gent ho veia i no ho creia. Es fregava els ulls i encara dubtava

(...) La República catalana havia estat proclamada amb els braços oberts.»

Amb els braços oberts (*Reportatge de l'Estatut*) (1932) esdevé una precisa crònica d'una voluntat de col·laboració, com ho expressa el títol, si bé aviat l'enfrontament s'activa, tanmateix no s'havia aturat en les dècades anteriors, com palesen les confrontacions dialèctiques que tenen, per exemple, Valentí Almirall, Enric Prat de la Riba o Antoni Rovira i Virgili amb tribunes com *La Época*, *El Imparcial* o *ABC*.

Aquest darrer diari va esdevenir emblemàtic d'una posició d'enfrontament radical i constant sense cap possibilitat de contemporització. El 28 de març de 1930, sota el títol Regionalismo, sí; Separatismo, no, escrivia: "Una de les perfidias del regionalismo turbio con que disfrazan su verdadera personalidad los separatistas consiste en confundir la autonomía administrativa con la política. Por eso predica la región como un Estado dentro de otro Estado, investida con prerrogativas y potestades de Poder". Aquest és el nucli de la qüestió i a ell se subordina tot, de la llengua a l'economia, del simbolisme a la mateixa praxi política. Són dues concepcions oposades que tenen el camp de batalla constant en el periodisme.

L'ESTATUT, AL CENTRE DE TOT

El debat de l'Estatut serà l'epicentre de la polèmica. Un dels periodistes gens suspicaços de radicalisme, Josep Pla, manté una columna a *La Veu* des d'on, el 26 de juliol de 1931, escriu: "On anem? Ningú no podria dir-ho d'una manera coherent. Ens trobem davant d'un procés dominat per imponderables, davant d'un procés que és imprevisible i que ens pot conduir a fer un salt profundíssim en el buit més espantós". Aquesta incertesa marcarà el quinquenni agitat de l'abril del 1931 fins al juliol del 1936.

> ALS ROTATIUS DE MADRID HI HAVIA UNA ACTIVITAT DESFERMADA CONTRA LA PROJECCIÓ CATALANA A L'EXTERIOR, L'ENSENYAMENT O LA LLENGUA

El 1932, va tenir un estiu terriblement vibrant, amb campanyes en pro d'un Estatut a Catalunya, mentre a Madrid la premsa es va encendre contra aquesta voluntat de diferència amb enorme virulència. Pràcticament tota la premsa diària catalana, fora d'algun excepcional títol –com el *Diario de Barcelona* o algun epígon del lerrouxisme– serà altaveu d'un sentiment absolutament majoritari tant del periodisme polític –de la Lliga amb *La Veu*, *Esquerra amb La Humanitat* i Acció Catalana amb *La Publicitat*– al costat de la premsa comarcal informativa, però també molt polititzada, i sobretot catalanitzada, que arribava al mig centenar de rotatius diaris i un centenar de setmanaris en una posició pràcticament unànime de defensa de la catalanitat idiomàtica, identitària al marge, és clar, els posicionaments d'índole social.

> LA PREMSA DIÀRIA CATALANA VA MANTENIR UNA POSICIÓ PRÀCTICAMENT UNÀNIME DE DEFENSA DE LA CATALANITAT IDIOMÀTICA I IDENTITÀRIA

Dins aquesta defensa de les aspiracions catalanes cal destacar Rovira i Virgili, que va proclamar "L'autonomia de Catalunya" a *La Nau* (7-II-1931) o "Catalunya, nació" a *La Publicitat* (7-II-1932) en una molt extensa labor analítica, que fora bo d'aplegar pel valor històric i periodístic. La premsa de Madrid, agitada, va promoure una activitat desfermada constant tant sobre aspectes genèrics sobre l'Estatut o posicionaments puntuals com la projecció catalana a l'exterior o aspectes concrets com l'ensenyament, llengua, universitat, etc. que seran sempre acotats i fixats sota la petició que el virus català sigui anorreat i posat sota la tutela, control i vigilància del poder central.

El desenllaç de tot plegat era cantat. Davant la impossibilitat d'una col·laboració i entesa, van ser les armes les que van haver de resoldre el conflicte, amb el centralisme espanyol que es va aixecar amb l'exèrcit colonial al Marroc al capdavant. El periodisme liberal va desaparèixer i tot el català, en llengua i continguts, se'n va ressentir d'una manera important. Ç

Més informació a:
Història de l'anticatalanisme.
El diari ABC *i els seus homes.* (El Mèdol, 1997).

+ info